

Nová Dědina (okr. Kroměříž)

„Mokrá hora“; Nová Dědina IV.

Aurignacien. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: 5 ks dočasně u autora, ostatní Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.2196686N, 17.4624983E

U silnice Nová Dědina – Kvasice na severozápadním svahu kóty 313,6 m n. m. se v polní trati „Mokrá hora“ nachází drobná lokalita aurignacienu, Nová Dědina IV. První nálezy z této polohy pochází již z roku 1936, avšak jméno objevitele neznáme. Martin Oliva (1987) uvádí, že zde bylo při starších sběrech nalezeno 80 kusů kamenné štípané industrie, zahrnujících 21 retušovaných nástrojů.

K výše uvedeným nálezům během sedmi sběrů v posledních pěti letech přidal autor zprávy nově z formálních nástrojů tři škrabadla (silicit glacigenních sedimentů), vrub (rohovec typu Troubky-Zdislavice) a otloukač (křemen). Mimo to byla nalezena ještě čepel a přibližně desítku různých zlomků vesměs ze silicitu glacigenních sedimentů.

Literatura

Oliva, M. 1987: *Aurignacien na Moravě*. Studie Muzea Kroměřížska '87. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska.

Summary

A small Aurignacian site, located on the north-western slope of the 313.6 m elevation, in the 'Mokrá hora' field near the road between Nová Dědina and Kvasice (Kroměříž District), yielded three flint scrapers, a notch made of Krumlovský-les type chert, and a quartz hammerstone. In addition, a blade and around a dozen other fragments, mostly flint, were also recovered at the site.

Petr Šmaho

Ostrov nad Oslavou (k. ú. Suky, okr. Žďár nad Sázavou)

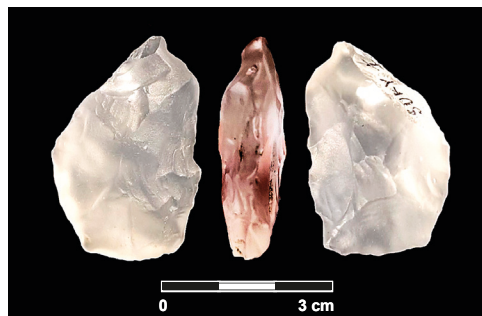
Sucká hora, Suky I; u polní cesty, Suky II; u železniční tratě, Suky III.

Micoquien. Dílenský areál. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u autora.

Lokalizace: WGS-84: 49.4733886N, 16.0074006E; 49.4719614N, 16.0137264E; 49.4748478N, 16.0167442E

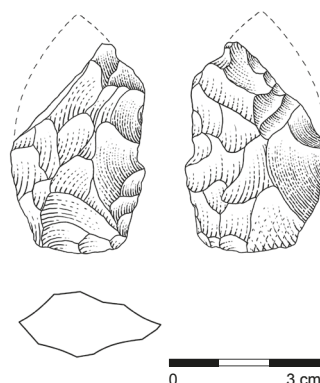
Na burze minerálů v Tišnově byly P. Šmachem získány koupí od brusičů minerálů dva zajímavé paleolitické artefakty z křišťálu. První ze zachráněných artefaktů byl nalezen na jaře 2023 L. Bukáčkem v blízkosti vrcholu kóty Sucká hora (lokalita Suky I). Jedná se o listovitý hrot silně matného povrchu z křišťálu s čerstvě odlomenou špičkou, a je tudíž zachován přibližně z cca 80 % (obr. 9, 10). Ze stejné lokality a od stejného nálezce pochází artefakt publikovaný jako křišťálové drásadlo v Přehledu výzkumů 63/1 (Šmaho 2022) a dokumentovaný dříve pouze fotograficky. Nyní je již k dispozici i perokresba, kterou zde uveřejňujeme (obr. 11).

Druhým z nově získaných artefaktů je klínový nůž z čirého a jen lehce matného křišťálu (obr. 12, 13), který byl nalezen na podzim 2023 na poli na jihovýchodním výběžku kóty 583,8 m n. m. Sucká hora mezi silnicí Ostrov nad Oslavou – Laštovičky (lokalita Suky II – u polní cesty), přibližně 300 m jižně od obce a 450 m od lokality Suky I sběratelem minerálů V. Krejčím ml.

Obr. 9. Ostrov nad Oslavou – Suky I. Fragment listovitého hrotu. Foto P. Šmaho.

Fig. 9. Ostrov nad Oslavou – Suky I. Fragment of a leaf-shaped point. Photo by P. Šmaho.

Obr. 10. Ostrov nad Oslavou – Suky I. Fragment listovitého hrotu z křišťálu. Kresba T. Janků.

Fig. 10. Ostrov nad Oslavou – Suky I. Fragment of a leaf-shaped point made of rock crystal. Drawing by T. Janků.

Obr. 11. Ostrov nad Oslavou – Suky I. Drásadlo z křišťálu. Kresba T. Janků.

Fig. 11. Ostrov nad Oslavou – Suky I. Crystal side scraper. Drawing by T. Janků.

Obr. 12. Ostrov nad Oslavou – Suky II. Klínový nůž. Foto P. Šmaho.

Fig. 12. Ostrov nad Oslavou – Suky II. Keilmesser stone tool. Photo by P. Šmaho.

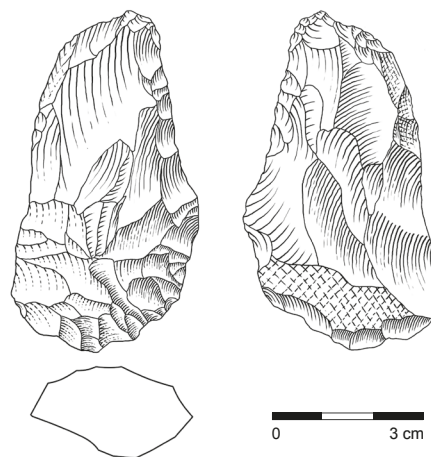
při sběru krystalů a suroviny určené především k broušení a výrobě šperků. Lokalita Suky II – u polní cesty byla známa již K. Valochovi (2004), který z ní uvádí podchycené tři paleolitické křišťálové artefakty, mezi nimiž vyniká malý srdčitý bifas s matným povrchem z kolekce S. Němečka, o němž se K. Valoch domnívá, že pochází z micoquienu. Dále zde byl v minulosti nalezen a podchycen zlomek čepele a zlomek retušovaného fragmentu.

Na podzim 2024 na základě doporučení známého sběratele minerálů a brusiče drahokamů Z. Hanzla se P. Šmachaovi přihlásila paní M. V. Kuchařová s tím, že vlastní fragment – polovinu listovitěho hrotu z lokality Suky III – u železniční tratě, který zakoupila v roce 2017 od nálezce Z. Hanzla na burze minerálů v Tišnově jako poškozený kámen určený ke šperkařskému zpracování. Ani jeden z nich tehdy netušil, že se jedná o pravěký artefakt, o čemž vypovídá i kupní cena ve výši 100,- Kč. Předmětný zlomek hrotu byl (naštěstí bez brusičských zásahů) majitelkou zasazen do šperku a pro vědecké účely dodatečně fotograficky zdokumentován (obr. 14). Reutilizace pravěkých křišťálových a citrínových artefaktů na Českomoravské vrchovině v moderních špercích není ojedinělým jevem a toto je již čtvrtý případ, který byl autory zprávy v nedávné době podchycen. Lokalitu Suky III – u železniční tratě K. Valoch nesprávně situuje na opačnou stranu železničního náspu do nivy Suchého potoka, avšak podle místních sběratelů minerálů se křišťály hojně nacházejí na východním svahu u železnice a blíže vsi (nikdo ze starší generace sběratelů nepotvrdil, že by se kdy sbíralo na opačné straně za tratí, která je nadto celá desetiletí povrchovým sběrem nepřístupná – dle archivního leteckého snímkování je to louka, a ne pole), kde byl také podle tvrzení nálezce artefakt vyzvednut. Na stejném místě našel Z. Hanzl mimo zlomek hrotu též velký ústěp z opálu. Přestože lidský podíl na vzniku opálového ústěpu je nesporný, jinak je tomu v případě jeho časového zařazení, neboť se jedná o netypický artefakt, nadto z nepatujících surovin.

Křišťál, citrín a záhněda jsou jako suroviny pro výrobu štípané industrie obtížně zpracovatelné, avšak pokud jsou čiré, bez kazů, ve šperkařské kvalitě, tak se jejich použitelnost a předvídatelnost pro štípaní značně zvětšuje. Bohužel ke škodě archeologie právě kusy z čiré suroviny a s hedvábně matným povrchem, které nadto nejsou nalezeny ve formě přírodního estetického krystalu, jsou považovány většinou hledači minerálů za znehodnocené. Proto jsou brusiči zpracovávány přednostně, případně jsou nalezeny jako kusy nehodné vystavení ve vitríně odloženy do krabice sběratelských přebytků a zavržených neestetických mineralogických vzorků, určených často i na prodej na mineralogické burze jako surovina ke zpracování. Zaznamenaný byl loni i případ, kdy vyšší desítky středopaleolitických artefaktů z křišťálu (Mirošov I) skončilo jako okrasná výsypka na zahradní zenové skalce, přičemž kusy menší než 2 cm, jenž neměly pro nálezce ekonomické, nebo estetické využití (typický odpad z výroby štípané industrie), byly záměrně přehlíženy a ponechány na lokalitě.

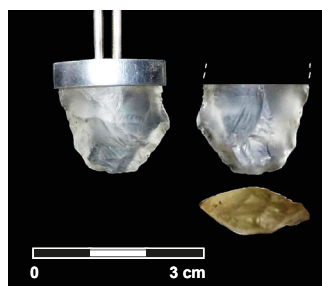
Mezi komunitou hledačů krystalů na Českomoravské vrchovině, zejména mezi těmi místními a neaktivnějšími, byla autory zprávy již provedena osvěta, která průběžně vede k záchraně alespoň některých pravěkých artefaktů a pomohla též k podchycení V. Krejčího st. nově objevené (březen 2023) a dosud nepublikované stanice s poměrně hojnou křišťálovou industrií na katastru Bohdalce (Oliva, Šmacha, 2025 v tisku) a těžebně zpracovatelské stanice ze středního paleolitu na katastru Mirošova, objevené na podzim 2023 hledači minerálů sdruženými v tzv. „Citrín partě“ (Oliva et al. 2024).

Vzhledem k nadmořské výšce lokalit Suky I–III předpokládáme, že se z hlediska sídelních strategií jedná o dílny u zdrojů štípatelné suroviny a nikoli o sídliště. Nové nálezy potvrzují prvotní klasifikaci K. Valocha a nevymykají se z okruhu micoquienu.

Obr. 13. Ostrov nad Oslavou – Suky II. Klínový nůž z křišťálu. Kresba T. Janků.

Fig. 13. Ostrov nad Oslavou – Suky II. Crystal Keilmesser stone tool. Drawing by T. Janků.

Obr. 14. Ostrov nad Oslavou – Suky III. Polovina listovitěho hrotu. Foto M. V. Kuchařová.

Fig. 14. Ostrov nad Oslavou – Suky III. Half of a leaf-shaped point. Photo by M. V. Kuchařová.

Literatura

- Oliva, M., Šmacha, P. v tisku: Bohdalec II, stanice s křišťálovou industrií na Českomoravské vrchovině. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales*.
- Oliva, M., Šmacha, P., Hanzl, Z. 2024: Středopaleolitická exploatace křišťálu u Mirošova na Českomoravské vrchovině. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* CIX(2), 95–109.
- Šmacha, P. 2022: Ostrov nad Oslavou (k. ú. Suky, okr. Žďár nad Sázavou). *Přehled výzkumů* 63(1), 113–114.
- Valoch, K. 2004: Křišťály jako surovina štípané industrie. *Acta Musei Moraviae, scientiae* LXXXIX, 129–166.

Summary

Two Paleolithic artefacts made of rock crystal were acquired at the Tišnov Mineral Exhibition. The first, a leaf-shaped point with a freshly broken tip (Fig. 9, 10), was discovered in spring 2023 near the summit of Sucká hora hill, at the Suky I site (Suky cadastral area, Žďár nad Sázavou District).

The second artefact is a Keilmesser-type tool made of transparent rock crystal (Fig. 12, 13), found in autumn 2023 in a field on the south-eastern promontory of the 583.8 m elevation of Sucká hora hill. It was discovered near a field track, approximately 300 m south of the village, between the road from Ostrov nad Oslavou to Laštovičky (Suky II site).

In 2017, a fragment of a leaf-shaped point was found by Z. Hanzl at the Suky III site, near the railway line. Unaware of its archaeological value, he sold it at a mineral fair as raw material intended for jewellery making. The artefact was eventually mounted, without modification, into a piece of jewellery (Fig. 14).

Petr Šmacha, Martin Oliva